

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพของเกษตรกรในอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี

An Extension Guideline of Quality Aromatic Rice Production for Farmers in
Sawang Arom District of Uthai Thani Province

สมศักดิ์ เกตุการณ์ (Somsak Katkran)¹ สุนันท์ สัสซัง (Sunun Seesung)² จรรยา สิงห์คำ (Junya Singkham)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพและปัญหาการผลิตข้าวหอมคุณภาพของเกษตรกร 3) ความรู้และการปฏิบัติในการผลิตข้าวหอมคุณภาพของเกษตรกร และ 4) ความต้องการของเกษตรกรและแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มพันธุ์ข้าวหอมในอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในปี 2566/67 จำนวน 264 ราย คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ยามาน ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 159 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า 1) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 53.75 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 สมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.16 คน ประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 18.52 ปี ประสบการณ์ในการผลิตข้าวคุณภาพเฉลี่ย 3.20 ปี แรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.70 คน พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 32.75 ไร่ พื้นที่ทำนาเฉลี่ย 28.69 ไร่ รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี 145,003.77 บาท และรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 112,000.00 บาท 2) เกษตรกรใช้แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวจากร้านค้าในท้องถิ่นและผลิตพันธุ์ข้าวไว้เอง ปลูกข้าวในหน้าฝนแบบหว่านน้ำตาม ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าว ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพอยู่ในระดับมาก เช่น ต้นทุนสูงในการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าว เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพราคาสูง 3) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ระดับปานกลางและการปฏิบัติเป็นบางครั้งตามมาตรฐานการผลิตข้าวหอมคุณภาพ และ 4) เกษตรกรมีความต้องการเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพอยู่ในระดับมาก เช่น ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว โดยการศึกษาดูงานและการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมคุณภาพ นอกจากนี้ ยังต้องการการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์มาจากแหล่งเชื่อถือได้ แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารของรัฐ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาสื่อในการประชาสัมพันธ์ข้าวหอมคุณภาพ

คำสำคัญ การส่งเสริมการผลิต ข้าวหอมคุณภาพ

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช somsak111111@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sunan_see@stou.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช junya.sin

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) personal and socio-economic situations of farmers, (2) aromatic rice farming situations and problems of farmers, (3) knowledge and practice of quality aromatic rice production by farmers, (4) farmers' needs and suggestion for an extension of quality aromatic rice production. The research population was 264 farmers in Sawang Arom District of Uthai Thani Province who registered as aromatic producers in production year of 2023/2024. The samples were selected by simple random sampling and calculated by using Taro Yamane's formula with an error level of 0.05 accounting for 159 farmers. The data were collected by a structural interview and analyzed to determine frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum and maximum values. The research findings showed that (1) farmers had an average age of 53.75 years and them finished primary education an average 3.16 household members. They had averages of 18.52 years and 3.20 years for rice farming and quality rice farming experiences. They had an average 2.70 household farm labors for working in an average of 32.75 rai of total farm area including an average 26.69 rai of rice farming area. They earned annual household income and farm income with averages of 145,003.77 and 112,000.00 baht respectively. (2) They bought rice seeds from local market and produced by themselves, planted in rainy season with wet and dry method, and applied chemical pesticides, and had no standardized certification. They indicated problems of quality aromatic rice production at high level such as high cost of building water source and reservation for rice farming and high price of quality seeds. (3) Most of them had knowledge at moderate level and practiced in accordance with standardization of quality aromatic rice production occasionally. Furthermore (4) they indicated their needs in an extension of quality aromatic production at high level such as knowledge of innovation of pest outbreak and control, study visit and training in quality aromatic rice production. Moreover the government agency should support of quality seeds from reliable source, low interest loan from government bank, packaging development, and media development for quality aromatic rice promotion.

Keywords: Extension of production, Quality Aromatic Rice

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

“ข้าว” เป็นสินค้าเกษตรส่งออกหลักของประเทศที่ครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด (คิดเป็น 43.7 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่เกษตรทั้งหมดของประเทศ และครอบคลุมครัวเรือนถึง 5.1 ล้านครัวเรือน คิดเป็น 63.6 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนครัวเรือนภาคเกษตรทั้งหมด ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากรัฐบาลมาโดยตลอด โดยมีนโยบายช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องทั้งด้านราคา (price policy) อาทิ การประกันราคาข้าว การรับจำนำข้าว และโครงการช่วยเหลืออื่น ๆ เช่น โครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว และโครงการช่วยเหลือค่าเก็บเกี่ยวและปรับปรุงคุณภาพข้าว เป็นต้น (กรมการข้าว, 2565)

ปี 2565 ประเทศไทยส่งออกข้าวปริมาณ 7.69 ล้านตัน สูงกว่า เป้าหมายที่ตั้งไว้ที่ 7.5 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 138,451 ล้านบาท หรือ 3,971 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยปริมาณเพิ่มขึ้น 22.06% จากปี 64 ที่ส่งออกได้ 6.30 ล้านตัน มูลค่าเงินบาทเพิ่มขึ้น 26.13% และเงินดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้น 14.67% จากปี 64 ที่มีมูลค่า 109,769.7 ล้านบาท หรือ 3,463.4 ล้านเหรียญฯ ทำให้ไทยเป็นอันดับ 2 ประเทศที่ส่งออกข้าวมากที่สุดในโลก รองจากอินเดีย ที่ส่งออกได้ 21.93 ล้านตัน ส่วนเวียดนาม อันดับ 3 ที่ 6.31 ล้านตันสำหรับปี 66 กรมส่งเสริมการเกษตร ได้หารือร่วมกับสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย และตั้งเป้าหมายส่งออกไว้ที่ 7.5 ล้านตัน โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากความต้องการซื้อจากต่างประเทศที่ยังเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง รวมถึงแผนผลักดันการส่งออกของกระทรวงพาณิชย์ เช่น การจัดประชุม Thailand Rice Convention ของผู้คนในวงการค้าข้าว การจัดคณะผู้แทนการค้าภาครัฐ และเอกชนเดินทางไปเยือนประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่น เวียดนาม ออสเตรเลีย จีน เยอรมนี ฯลฯ (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) ข้าวหอมไทย หมายถึง ข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 (มีสัดส่วนประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์) กข 33 กข 51 กข 65 กข 67 กข 75 หอมสุพรรณบุรี หอมคลองหลวง 1 หอมพิษณุโลก 1 นางมล เอส-4 (กรมการข้าว, 2565)) ตลาดข้าวหอมมะลิมีปริมาณ 3.5 ล้านตันไทยมีสัดส่วนในตลาดร้อยละ 44 มีแนวโน้มแข่งขันสูงขึ้นเนื่องจากเวียดนามซึ่งเป็นคู่แข่งหลักได้พัฒนาความสามารถในการผลิตข้าวหอมมะลิส่งออกได้ในราคาที่ต่ำกว่าไทย ต้นทุนในการปลูกข้าวของไทย 6.90 ถึง 8.50 บาทต่อไร่สูงกว่าเวียดนาม 5.50 - 5.98 บาทต่อไร่เนื่องจากเวียดนามมีต้นทุนแรงงานและค่าขนส่งต่ำกว่าไทย ประกอบกับเวียดนามมีลักษณะภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการปลูกข้าวเกษตรกรเข้าถึงแหล่งน้ำได้มากกว่าไทยพันธุ์ข้าวหอมของเวียดนามให้ผลผลิตสูงกว่าแม้คุณภาพข้าวหอมมะลิไทยไม่ได้แต่เทียบเท่ากับข้าวหอมปทุม (สำนักคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2562)

เกษตรกรในพื้นที่อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี มีอาชีพหลักคือการทำนา ซึ่งมีเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนปลูกข้าวไว้ทั้งหมด 4,237 ครัวเรือน พื้นที่กว่า 95,973 ไร่ และมีเกษตรกรปลูกข้าวหอม ทั้งหมด 264 ครัวเรือน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) พื้นที่ปลูกข้าวหอม 3,730 ไร่ โดยมีการทำนาปีและนาปรัง เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวด้วยวิธีการหว่านน้ำตามมีบางส่วนที่ใช้เครื่องจักรกลในการปักดำ จากสภาพการผลิตข้าวของเกษตรกรพบว่าส่วนใหญ่ปลูกข้าวอายุสั้น เกษตรกรต้องการผลผลิตเร็วสามารถปลูกข้าวได้หลายครั้งต่อปี ส่งผลให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ดินเสื่อมสภาพความอุดมสมบูรณ์ และขาดแคลนแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ดี มีแมลงศัตรูพืชรบกวน ต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ขาดเทคโนโลยีการผลิตข้าวที่เหมาะสม ส่งผลให้เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาต่ำและมีต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรประสบปัญหาภัยธรรมชาติทำให้ข้าวของเกษตรกรเกิดความเสียหาย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จึงมีความสนใจศึกษาเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพของเกษตรกรในอำเภอสว่างอารมณ์จังหวัดอุทัยธานี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการทำนาแก่เกษตรกรที่มีความสนใจในการทำนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป โดยงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกษตรกรที่ทำนาจากข้อมูลผลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ตามที่ตั้งแต่ปี 2566/67 ผ่านระบบทะเบียนเกษตรกร และแอปพลิเคชัน DOAE Farmbook กับกรมส่งเสริมการเกษตร

วัตถุประสงค์

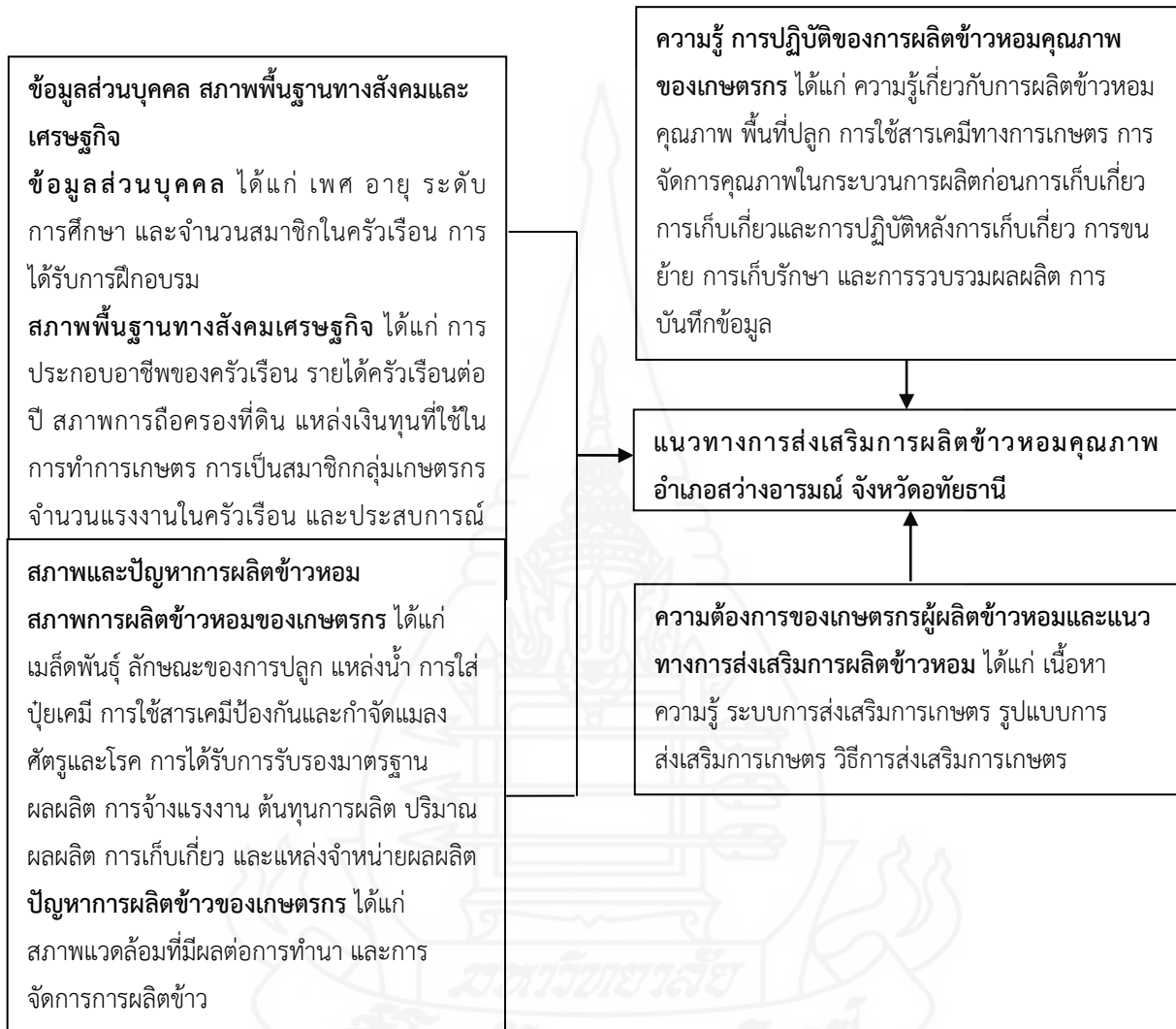
1. เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการผลิตข้าวของการผลิตข้าวหอมของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติของการผลิตข้าวหอมคุณภาพของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมของเกษตรกรและแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรในการวิจัยคือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี กลุ่มพันธุ์ข้าวหอมตามที่ตั้งแปลงผ่านระบบทะเบียนเกษตรกร และแอปพลิเคชัน DOAE Farmbook ในอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในปี 2566/67 กับ กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 264 ราย การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 159 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการผลิตและ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ 2) ความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ และ 4) ความต้องการและข้อเสนอของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ ทดสอบเครื่องมือตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาโดยแบบสัมภาษณ์โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตำบลสว่างอารมณ์ อำเภอสว่างอารมณ์ ซึ่งไม่ใช่บุคคลเป้าหมาย 30 ราย ตามวิธีการของ Cronbach's Alpha ได้ค่าความเที่ยง(reliability) ของแบบสัมภาษณ์ คือ 0.81 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 51.0 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53.75 ปี ร้อยละ 27.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.16 คน การประกอบอาชีพของครัวเรือน ร้อยละ 100.0 ประกอบอาชีพทำนา รองลงมาร้อยละ 28.8 ประกอบอาชีพทำไร่ร้อยละ 91.2 เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ร้อยละ 84.9 เป็นกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 58.5 มีตำแหน่งภายในชุมชน ร้อยละ 25.2 เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 18.52 ปี ประสบการณ์ในการผลิตข้าวคุณภาพ เฉลี่ย 3.20 ปี ร้อยละ 73.0 เคยได้รับการฝึกอบรม/สัมมนา/ดูงาน จำนวนแรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.70 คน รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี 145,003.77 บาท รายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 112,000 บาท รายได้จากการขายข้าวเฉลี่ยต่อปี 82,840 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 13,500 บาท มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมเฉลี่ย 32.75 ไร่ มีพื้นที่ตนเองเฉลี่ย 18.39 ไร่ มีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 13.62 ไร่ และมีพื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 2.16 ไร่ มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 28.69 ไร่ มีพื้นที่ทำไร่เฉลี่ย 0.85 ไร่ และร้อยละ 60.3 ใช้ทุนตนเองในการทำการเกษตร ร้อยละ 71.6 มีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด

2. สภาพการผลิตและปัญหาของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอม

2.1 สภาพการผลิตข้าวหอมของเกษตรกร

พบว่า ร้อยละ 54.7 เกษตรกรใช้แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวจากร้านค้าพาณิชย์ รองลงมาร้อยละ 45.3 เกษตรกรเก็บพันธุ์ข้าวไว้เอง ร้อยละ 84.9 เกษตรกรปลูกข้าวแบบหว่านน้ำตม รองลงมาร้อยละ 73.5 เกษตรกรปลูกข้าวแบบหว่านแห้ง ร้อยละ 95.5 ใช้แหล่งน้ำในการทำนาจากน้ำฝน ร้อยละ 88.1 ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติ รองลงมาใช้ ร้อยละ 11.3 ใช้แหล่งน้ำผิวดิน การใช้ปุ๋ยในนาข้าวร้อยละ 89.0 ใช้ปุ๋ยเคมี รองลงมาร้อยละ 19.4 ใช้น้ำหมัก/ปุ๋ยหมัก ร้อยละ 89.9 เกษตรกรใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าว ร้อยละ 89.3 จ้างแรงงานในการฉีดยา เกษตรกรร้อยละ 98.1 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต ร้อยละ 10.7 ร้อยละ 98.7 เกษตรกรจ้างแรงงานในการผลิตข้าว ร้อยละ 88.0 จ้างแรงงานในชุมชน ต้นทุนในการผลิตข้าวของเกษตรกร ปี 2566/67 ประกอบด้วย ค่าจ้างเตรียมดินเฉลี่ยต่อไร่ 546.16 บาท ค่าเมล็ดพันธุ์เฉลี่ยต่อไร่ 540.25 บาท ค่าปลูกเฉลี่ยต่อไร่ 71.45 บาท ค่าปุ๋ยเคมีเฉลี่ยต่อไร่ 991.19 บาท ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลงเฉลี่ยต่อไร่ 434.84 บาท ค่าสารกำจัดวัชพืชเฉลี่ยต่อไร่ 373.21 บาท ค่าแรงงานใส่ปุ๋ยเฉลี่ยต่อไร่ 84.47 บาท ค่าแรงฉีดยาเฉลี่ยต่อไร่ 89.18 บาท ค่าแรงงานฉีดฮอร์โมนเฉลี่ยต่อไร่ 88.68 บาท ค่าเช่าที่ดินเฉลี่ยต่อไร่ 1,047.17 บาท ค่าเก็บเกี่ยว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 506.67 บาท ค่าน้ำมันสูบน้ำเฉลี่ยต่อไร่ 599.37 บาท ค่าขนย้ายผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ 17.55 บาท ปริมาณผลผลิตข้าวของเกษตรกรเฉลี่ยต่อไร่ 650 กิโลกรัม ร้อยละ 100.0 ไร่ละ 100.0 ไร่ละ 100.0 ไร่ละ 100.0 ไร่ละ 88.7 จำหน่ายให้โรงสี รองลงมาร้อยละ 15.0 จำหน่ายผ่านสหกรณ์ รูปแบบการจำหน่ายผลผลิตข้าวร้อยละ 100.0 จำหน่ายข้าวเปลือก

2.2 ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ

ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ต้นทุนปัจจัยการผลิต ข้าวคุณภาพมีราคาสูง รองลงมาที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ เกษตรกรไม่มีลานตากข้าว ผลผลิตข้าวคุณภาพมีราคาตกต่ำ/ราคาขายไม่แตกต่างจากการผลิตข้าวทั่วไป การระบาดของแมลงศัตรูข้าว และเกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิตและรวมกลุ่มกันจำหน่ายข้าวคุณภาพ ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับดังนี้ การระบาดของโรคข้าว การขาดแคลนเงินทุน และการขาดแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิตข้าวคุณภาพ และที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ ไม่มีตลาดรองรับ/โรงสีไม่รับซื้อ

3. ความรู้และการปฏิบัติของการผลิตข้าวหอมคุณภาพของเกษตรกร

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เกษตรกรส่วนมากมีความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 65.4 รองลงมา เกษตรกรมีความรู้ระดับน้อย ร้อยละ 23.9 และเกษตรกรมีความรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 10.7 คะแนนตอบถูกต่ำสุด 11 คะแนน คะแนนตอบถูกสูงสุด 18 คะแนน เฉลี่ยตอบถูก 13.89 คะแนน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปจำนวนข้อความรู้ที่เกษตรกรตอบได้ถูกต้องในการวัดความรู้

จำนวนข้อที่เกษตรกรตอบได้ถูกต้อง	ระดับความรู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
11 ข้อหรือต่ำกว่า	น้อย	38	23.9
12 – 15 ข้อ	ปานกลาง	104	65.4
16 – 20 ข้อ	ดี	17	10.7
ต่ำสุด = 11 ข้อ สูงสุด = 18 ข้อ ค่าเฉลี่ย = 13.89 ข้อ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.81 ข้อ			

หมายเหตุ ตอบถูก 11 ข้อหรือต่ำกว่า (ต่ำกว่า 60%) หมายถึง ระดับความรู้น้อย 12 – 15 ข้อ (60 - 79%) หมายถึง ระดับความรู้ปานกลาง 16 – 20 ข้อ (80 - 100%) หมายถึง ระดับความรู้ดี

3.2 การปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ มีการปฏิบัติทุกครั้ง จำนวน 1 ประเด็น มีการเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ มีการปฏิบัติเกือบทุกครั้ง จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือกรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง ตรวจสอบแปลงนา ก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่เหมาะสม ควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง จำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ วิเคราะห์ดินเพื่อทราบการใช้ปุ๋ย การปรับปรุงดิน ไถกลบตอซัง ไม่เผาฟาง การเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น ตรวจสอบแปลงนาก่อนการใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใส่เกินความต้องการของพืช การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน การเลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ และการเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่มีการปฏิบัติเลย จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ การลดความชื้น ภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขายต้องไม่เกิน 15% และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14% (ค่าเฉลี่ย 0.11) รายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ

n = 159

ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ		
	ไม่เคย	บางครั้ง	ประจำ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1) การใช้แหล่งน้ำที่ไม่มีการปนเปื้อน	77 (48.7)	66 (41.5)	16 (10.1)
2) การเลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว	27 (17.0)	114 (71.7)	18 (6.1)
3) การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรตามคำแนะนำอย่างถูกต้อง	11 (6.9)	54 (34.0)	94 (59.1)
4) การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์	0 (0.0)	0 (0.0)	159 (100.0)
5) การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน	36 (22.6)	93 (58.5)	30 (18.9)
6) การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่และวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ	22 (13.8)	130 (81.8)	7 (4.4)
7) การเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม	0 (0.0)	29 (18.2)	130 (81.3)
8) การเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น	24 (15.1)	83 (52.2)	52 (32.7)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 (ต่อ)

n = 159

ประเด็นการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ		
	ไม่เคย	บางครั้ง	ประจำ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
9) การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับซื้อขายไม่เกิน 15% และเก็บรักษาไม่เกิน 14%	141 (88.7)	18 (11.3)	0 (0.0)
10) สถานที่เก็บรวบรวม และเก็บรักษาถูกสุขลักษณะ สะอาด มีการถ่ายเทอากาศดี	17 (10.7)	43 (27.0)	99 (62.3)
11) การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล/มีการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด	18 (11.3)	92 (57.9)	49 (30.8)
12) การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพ เหมาะสม กับพื้นที่ อัตราที่เหมาะสม	12 (7.5)	78 (49.1)	69 (43.4)
13) วิเคราะห์ดินเพื่อทราบการใช้ปุ๋ย การปรับปรุงดิน ไกล่กลบตอซัง ไม่เผาฟาง	69 (43.4)	55 (34.6)	35 (22.0)
14) ตรวจสอบแปลงนาก่อนการใส่ปุ๋ยเคมี ไม่ใส่เกินความต้องการของพืช	26 (16.4)	93 (58.5)	40 (25.2)
15) ตรวจสอบแปลงนาก่อนฉีดพ่นสารป้องกันกำจัดศัตรูข้าวพ่นให้ถูกวิธีและปริมาณที่เหมาะสม เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย	5 (3.1)	95 (57.9)	62 (39.0)

4. ความต้องการและข้อเสนอของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ

4.1 ความต้องการเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ ได้แก่

1) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวคุณภาพ ความต้องการความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว รองลงมา ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของโรคข้าว ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดศัตรูข้าวในแปลงผลิตข้าวหอมคุณภาพ ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว อยู่ในระดับมาก

2) การส่งเสริมเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมคุณภาพ ความต้องการ การศึกษาดูงานเรื่องการผลิตข้าวหอมคุณภาพ การฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าวคุณภาพ และเจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าวหอมคุณภาพ อยู่ในระดับมาก

3) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ความต้องการ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวหอมคุณภาพในพื้นที่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์มาจากแหล่งเชื่อถือได้ การสนับสนุน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารของรัฐ และการสนับสนุนด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์/การพัฒนาสื่อในการประชาสัมพันธ์สินค้า (ข้าวหอมคุณภาพ) อยู่ในระดับมากที่สุด รายละเอียดแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ

n=159

ภาพรวมความต้องการ	ระดับความต้องการ			
	Mean	S.D.	ความหมาย	อันดับ
ด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว	3.42	0.521	มาก	2
ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.17	0.651	ปานกลาง	3
ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	4.18	0.387	มาก	1

4.2 ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เกษตรกรเห็นด้วยระดับมากที่สุด คือ ควรมีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรเรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนเกษตรกร เห็นด้วยระดับมาก ได้แก่ 1) ควรมีการพัฒนานวัตกรรม/เทคโนโลยีในการสนับสนุนการผลิตข้าวหอมคุณภาพแบบครบวงจร 2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลการนำองค์ความรู้กลับไปปฏิบัติในแปลงของเกษตรกรเพื่อสร้างการรับรู้ในพื้นที่ และ 3) ควรมีการรวมกลุ่มในการผลิตจำหน่าย เพื่อคัดคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรจังหวัดอุทัยธานี เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.0 อายุเฉลี่ย 53.75 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.16 คน สอดคล้องกับสุพิชฌักก์ ห่อทอง (2564, น. 90) ศึกษาการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์สำหรับเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 54.14 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีแรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 3.14 คน และสอดคล้องกับณรงฤทธิ์ เกาสระคู (2560, น. 166) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติเกษตรกรที่เหมาะสมของเกษตรกรในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เกษตรกรเป็นเพศหญิงร้อยละ 53.3 อายุเฉลี่ย 52.5 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือน 3.6 คน

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ จากผลการศึกษา พบว่า ร้อยละ 91.2 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรปีสอดคล้องกับสุพิชฌักก์ ห่อทอง (2564, น. 95) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 96.8 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีประสบการณ์การทำงานเฉลี่ย 18.50 ปี สอดคล้องกับพิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.108) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 11-20 ปี จำนวนแรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.70 คน สอดคล้องกับสมคิด โพธิ์พันธุ์ (2549, น.41) ศึกษาการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรในโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์จังหวัดอุทัยธานี พบว่า มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

เฉลี่ย 2.45 ราย รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี 145,003.77 บาท รายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 112,000 บาท รายได้จากการขายข้าวเฉลี่ยต่อปี 82,840 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 13,500 บาท มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 32.75 ไร่ มีพื้นที่ตนเองเฉลี่ย 18.39 ไร่ มีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 13.62 ไร่ พื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 2.16 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตรแยกกิจกรรมทำนาเฉลี่ย 28.69 ไร่ ทำไร่เฉลี่ย 0.85 ไร่ มีการถือครองที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ย 22.30 ไร่ ทั้งนี้ เกษตรกรมีอาชีพทำนาเป็นหลัก และมีการเช่าที่ดินทำนา มีรายได้เฉลี่ยน้อยเนื่องจากเกษตรกรทำนาปีละครั้ง และประสบปัญหาภัยธรรมชาติใช้ทุนตนเองในการทำการเกษตร สอดคล้องกับอภิษฐา พรหมินทร์ (2562, น.98) ศึกษากระบวนการผลิตข้าวนาในพื้นที่ตำบลชาติ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ใช้แหล่งเงินทุนตนเอง และอัจฉรา จิตต์สุข (2560, น. 98) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์เข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย พบว่า แหล่งที่มาของเงินทุนของเกษตรกรเป็นทุนของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 100

2. สภาพการผลิตและปัญหาของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอม

2.1 สภาพการผลิตข้าวหอม เกษตรกรใช้แหล่งเมล็ดพันธุ์เกษตรกรใช้จากร้านค้าพาณิชย์ และเกษตรกรเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง ปลูกข้าวแบบหว่านน้ำตม สอดคล้องกับวิจิตร จาโรจน์ประถัมภ์ (2564) ศึกษากระบวนการผลิตข้าวของชาวนาในพื้นที่อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่า ส่วนใหญ่ทำนาด้วยวิธีการหว่านน้ำตม ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝนในการทำนาและใช้แหล่งน้ำธรรมชาติในการทำนา เกษตรกรร้อยละ 89.9 เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีและใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช ร้อยละ 98.1 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต ร้อยละ 98.7 เกษตรกรจ้างแรงงานในการผลิตข้าว สอดคล้องกับอภิวัฒน์ จัตุรัส (2563, น. 94) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอรวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนทำนา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการปลูกแบบหว่าน มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรมีการจ้างแรงงานในการผลิตข้าว ต้นทุนในการผลิตข้าว/ไร่ 5,390.22 บาท ปริมาณผลผลิตข้าวเฉลี่ย/ไร่ 650 กิโลกรัม เก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวโดยใช้รถเกี่ยว และจำหน่ายผลผลิตข้าวเปลือกข้าว ใกล้เคียงกับรัชดา แสงผล (2565) พบว่า ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 501.94 ก.ก./ไร่ ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 5,779.69 บาท/ ไร่ มีหลายเหตุผลและปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์ในการผลิต โดยเฉพาะเคมีเกษตรถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ส่งผลให้หลายพื้นที่ต้องแบกรับต้นทุนการผลิตที่สูงมากทุกปี และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดซึ่งวัตถุดิบเหล่านี้ยากที่จะควบคุมต้นทุนการผลิต และปัจจัยด้านสภาพดินฟ้าอากาศก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ หากแต่เกษตรกรต้องศึกษาวิธีการลดต้นทุนการผลิตอย่างจริงจัง เพิ่มทางเลือกในการปลูกพืชตามฤดูกาลเพื่อเพิ่มรายได้เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะยาวและส่งผลกระทบต่อเกษตรกร รุ่นใหม่ ที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการเกษตร ด้านแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรในการควบคุมต้นทุนการผลิตข้าว

2.2 สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการทำนา สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการทำนา มีปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ ต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำและกักเก็บน้ำเพื่อการปลูกข้าวมีราคาแพง พื้นที่ปลูกข้าวมีปัญหาหน้าท่วมขังซ้ำซาก เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมีราคาสูง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ/ขาดแคลนน้ำในการผลิต และเกษตรกรขาดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืช สอดคล้องกับ วิจิตร จาโรจน์ประถัมภ์ (2564, น. 123) พบว่า ปัญหาของชาวนาในพื้นที่ คือ ภัยธรรมชาติ ปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนา และสอดคล้องกับสุตารัตน์ จันทร์ทอง (2563) ศึกษาความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรในอำเภอบัว จังหวัดน่าน พบว่า ปัญหาของเกษตรกรคือ ขาดองค์ความรู้ในการผลิตข้าว ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ทำนาที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ทำการศึกษาในครั้งนี้ อาศัยน้ำฝน และใช้แหล่งน้ำจากธรรมชาติในการทำนา จึงมีความเสี่ยงต่อการเกิดผลกระทบกับการผลิตข้าวตลอดฤดูกาลผลิตของข้าวนาปี เช่น เสี่ยงการเกิดภัยแล้งช่วงต้นฤดูการผลิต ก.ค - ส.ค. และเสี่ยงต่ออุทกภัยช่วงข้าวใกล้เก็บเกี่ยวปลายเดือน ก.ย. - ต.ค. เกษตรกรควรศึกษาวิธีการปลูกข้าวที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยง เช่น การปรับปฏิทินการปลูกพืช การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่

2.3 การจัดการผลผลิตข้าวหอมคุณภาพ การจัดการผลผลิตข้าวของเกษตรกร มีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ได้แก่ ต้นทุนปัจจัยการผลิตข้าวคุณภาพมีราคาสูง สอดคล้องกับอภิวัฒน์ จัตุรัส (2563, น. 94) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าเกษตรกรให้ความสำคัญของปัญหามากที่สุด ในประเด็นด้านการช่วยเหลือในการลดต้นทุนการผลิต ทั้งนี้ การลดต้นทุนการผลิตข้าวที่ปรับตัวสูงขึ้นทุก ๆ ปี เมื่อเทียบกับพื้นที่ปลูกที่เท่าเดิมของเกษตรกร เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการจัดซื้อปัจจัยการผลิต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนเทคโนโลยีใหม่ เพื่อช่วยลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตข้าวของเกษตรกร

3. ความรู้และการปฏิบัติของการผลิตข้าวหอมคุณภาพของเกษตรกร เกษตรกรทั้งหมดมีความรู้เกี่ยวกับการไถและปรสามารถกำจัดข้าวเปลือกและวัชพืชในแปลงนาได้ การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในอัตราที่เหมาะสม ทำให้จำนวนต้นข้าวในแปลงนามีไม่มากจนเกินไป ส่งผลให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดี ลดการเกิดโรค หรือแมลงรบกวน การใส่ปุ๋ยถูกสูตร อัตรา และระยะเวลา ทำให้ผลผลิตข้าวสูง การปลูกข้าวโดยการปักดำ มีการเตรียมดินที่ดี และควบคุมระดับน้ำในแปลงนา ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตก่อนวัชพืช แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีองค์ความรู้พื้นฐานการผลิตข้าวคุณภาพเป็นอย่างดี และเกษตรกรมีความรู้ย่อยที่สุดคือไม่ควรสำรวจศัตรูข้าวทุกระยะการเจริญเติบโตของข้าว แสดงให้เห็นว่ามีเกษตรกรบางส่วนที่ทำการผลิตข้าวคุณภาพยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องในการผลิตข้าว ดังนั้น ควรส่งเสริมองค์ความรู้ในการดูแลรักษาผลผลิตข้าวในเรื่องการจัดการศัตรูข้าวอย่างถูกต้องให้เกษตรกร สอดคล้องกับรัชดา แสงผล (2565, น. 122) พบว่า เนื่องจากการที่เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมสัมมนาศึกษาดูงานในการผลิตข้าวคุณภาพ จึงทำให้เกษตรกรมีความรู้เข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น การปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เกษตรกรมีการปฏิบัติในเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ การใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตรตามคำแนะนำของกรมการข้าว หรือกรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง ตรวจสอบแปลงนาก่อนฉีดพ่นสารป้องกัน กำจัดศัตรูข้าวและฉีดพ่นให้ถูกวิธีและในปริมาณที่เหมาะสม ควรใช้ร่วมกับสารชีวภาพ เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติและประหยัดค่าใช้จ่าย วิเคราะห์ดินเพื่อทราบการใช้ปุ๋ย การปรับปรุงดิน ไถกลบตอซัง ไม่เผาฟาง การเก็บเกี่ยวอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น ตรวจสอบแปลงนาก่อนการใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใส่เกินความต้องการของพืช การกำจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน การเลือกพื้นที่ที่ไม่มีวัชพืชราน้ำที่ จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในข้าว การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชอย่างมีประสิทธิภาพ และการเก็บเกี่ยวผลผลิตมีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม และเกษตรกรไม่มีการปฏิบัติเลยในการลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมง หลังการเก็บเกี่ยว สำหรับการซื้อขายและสำหรับการเก็บรักษา ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการเติมเต็มความรู้ให้เกษตรกรมากยิ่งขึ้น เช่น การส่งเสริมการผลิตให้เกษตรกรได้รับรองมาตรฐาน จะช่วยให้เกษตรกรมีการเก็บข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

4. ความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมคุณภาพ ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวคุณภาพมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับปานกลาง มีความต้องการส่งเสริมด้านความรู้ได้แก่ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของโรคข้าว ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดการควบคุมวัชพืชในแปลงผลิตข้าวหอมคุณภาพ และความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรู สอดคล้องกับรัชดา แสงผล (2565, น. 136) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในการส่งเสริมในระดับมาก ด้านความรู้และนวัตกรรม เทคโนโลยี เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว ความรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ช่องทางการตลาดที่เหมาะสม ความรู้เกี่ยวกับป้องกันกำจัดการควบคุมวัชพืชในแปลงผลิตข้าว และสอดคล้องกับพิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น. 92) ศึกษาการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรต้องการได้รับการส่งเสริมได้แก่การป้องกันโรค แมลง และศัตรูศัตรูพืช การเตรียมดิน/การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน การเลือกพันธุ์ข้าว การเก็บรักษา การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว วิธีการปลูก และการเลือกพื้นที่ปลูก ด้านการส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การศึกษาดูงานเรื่องการผลิตข้าวหอมคุณภาพ การฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าวคุณภาพ และเจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าวหอมคุณภาพ และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวหอมคุณภาพในพื้นที่ สอดคล้องกับอาจรีย์ วันเมือง (2564, น. 64) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับความต้องการการผลิตข้าวอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความต้องการความรู้หลักการผลิตข้าว ความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าว และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้น นักส่งเสริมการเกษตรต้องมอบคุณค่าความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการผลิตข้าวคุณภาพ รวมถึงการวางแผนการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และประสานงานผ่านช่องทางและวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งในการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละครั้ง อาจใช้วิธีการส่งเสริมมากกว่า 1 วิธี เช่น การบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ ควรเพิ่มกิจกรรมการศึกษาดูงานร่วมกับการฝึกปฏิบัติในแปลงสาธิต เพื่อให้เกษตรกรได้ฟังและเห็นสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมกับการผลิตข้าว และมีความรู้ที่เข้าใจมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การผลิตตามมาตรฐานที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรให้ความสำคัญกับความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับป้องกันการระบาดของแมลงศัตรูข้าว แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าว การป้องกันการระบาดของโรคข้าว การควบคุมวัชพืชในแปลงผลิตข้าวหอมคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากร้านค้าพาณิชย์ และใช้น้ำฝนในการทำนา มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช การผลิตไม่ได้ผ่านการรับรองมาตรฐาน ควรมีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรเรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนเกษตรกร และควรมีการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีในการสนับสนุนการผลิตข้าวหอมคุณภาพแบบครบวงจร

1.2 ด้านการส่งเสริมการเกษตรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรให้ความสำคัญกับการศึกษาดูงานเรื่องการผลิตข้าวหอมคุณภาพ การฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าวคุณภาพ และเจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนในพื้นที่เพื่อให้ความรู้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

เรื่องการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรมีต้นทุนปัจจัยการผลิตข้าวคุณภาพมีราคาสูง เกษตรกรไม่มีลานตากข้าว ผลผลิตข้าวคุณภาพราคาตกต่ำ/ขายไม่แตกต่าง ควรมีการประชาสัมพันธ์ใช้สื่อออนไลน์ ให้ความรู้เรื่องการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูบ หรือไลน์ เป็นต้น

1.3 หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง กับการสนับสนุนการผลิตข้าวหอมคุณภาพ ควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต/และจัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตข้าวหอมคุณภาพในพื้นที่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ตรงตามพันธุ์ แหล่งเชื่อถือได้ การสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ จากธนาคารของรัฐ เนื่องจากแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำ เกษตรกรใช้แหล่งเงินทุนจาก ธกส. ใช้ทุนตนเอง และใช้ทุนจากนายทุน จากผลการวิจัยแสดงว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวมีต้นทุนที่ค่อนข้างสูง และเกษตรกรมีลักษณะการจำหน่ายข้าวส่วนใหญ่จำหน่ายให้โรงสี ควรส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มในการผลิต ร่วมกันบริหารจัดการแหล่งเงินทุน และปัจจัยการผลิต

1.4 เกษตรกรในพื้นที่ประกอบอาชีพหลักคือการทำนา ควรส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชที่หลากหลาย ปรับปฏิทินการปลูกพืชให้สอดคล้องกับพื้นที่ ส่งเสริมโครงการพืชหลากหลายหลังการทำนา เช่น โครงการพืชหลากหลายหลังฤดูทำนา โครงการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เป็นต้น เนื่องจากเกษตรกรมีอาชีพหลักทำนาส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่สูงมากในการทำนา และใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝนในการทำนา และเสี่ยงต่อการเกิดภัยธรรมชาติ ควรให้เกษตรกรใช้พื้นที่ตนเองในการทำเกษตรที่หลากหลายเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม ส่งเสริมเกษตรกร หันมาใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยสั่งตัด ส่งเสริมการเฝ้าติดตามผลรวมถึงมีการใช้สารปรับปรุงดิน ทำให้เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายลดลง

1.5 เกษตรกรในพื้นที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานใด ๆ ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเกษตรกรให้ได้รับการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานใด ๆ และมีเพียงเล็กน้อยได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ซึ่งเป็นแนวทางขั้นพื้นฐานในการทำเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี และปลอดภัย ตามมาตรฐานที่กำหนด ทางภาครัฐ และทางผู้รับซื้อ เช่น โรงสี ควรมีการกำหนด และแบ่งประเภทคุณภาพสินค้าตามมาตรฐาน เป็นการบังคับให้เกษตรกรทำมาตรฐาน ส่งผลให้ได้ผลผลิตข้าวมีคุณภาพ และมีราคาที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประเด็นความรู้นวัตกรรมใหม่ ๆ และประสบการณ์ของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมคุณภาพ เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้ สร้างเครือข่ายผู้ผลิตนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวหอมคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษาวิจัยในประเด็นอื่นเพิ่มอันจะนำไปสู่ความต้องการผลิตข้าวคุณภาพมากขึ้น เช่น การศึกษาพันธุ์ที่มีความเหมาะสมด้านทานโรคและแมลงได้ดีในพื้นที่

2.3 ควรศึกษาการผลิตข้าวหอมคุณภาพในพื้นที่อื่นที่มีความแตกต่างกันหรือการศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการข้าว. (2565). ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การกำหนดพื้นที่เป้าหมายส่งเสริมการปลูกข้าว ปีการผลิต

2566/67 รอบที่ 1. สืบค้น 10 มีนาคม 2567. จาก

<https://newwebs2.ricethailand.go.th/upload/doc/8869/1684480924.pdf>

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร. สืบค้น 15 มีนาคม 2567.
จาก <https://farmer.doae.go.th/>
- ณรงฤทธิ์ เภาสระคู. (2560). การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติเกษตรกรที่เหมาะสมของเกษตรกรในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิจิตรา โกติรัมย์. (2562). การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัชดา แสงผล. (2565). แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรในโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุทัยธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิจิตร จารุโณประถมภ์. (2564). การพัฒนาฐานข้อมูลการผลิตข้าว และแนวทางการลดต้นทุนการผลิตในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สุพิชฌาค์ ท่อทอง. (2564). การส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์สำหรับเกษตรกรใน อำเภอพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภารัตน์ จันทรวง. (2563). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรในอำเภอบัว จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2562). อุตสาหกรรมข้าวไทย ข้าวหอมมะลิ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. สืบค้น 15 มีนาคม 2567. จาก https://datacenter.nxpo.or.th/uploads/magazine/Ex-sum-TRM-Hommali_Final.pdf
- สมคิด โพธิ์พันธุ์. (2549). การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรในโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์จังหวัดอุทัยธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อาจรีย์ วันเมือง. (2564). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิญา พรหมินทร์. (2562). กระบวนการผลิตชาวนาในพื้นที่ตำบลตาชืด อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิวัฒน์ จัตุรัส. (2563). ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัจฉรา จิตต์สุข. (2560). แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงรายเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.